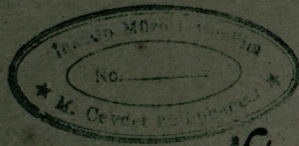

۲۶ ایلول ۱۹۱۸

صافی : ۶۲

اوجنی جلد

تیکلی محبوعه

هرفل، هر حرکت مباح در. اخلاق، بو قوا و عاقل
شرطی، قاعده‌ری در. فردی اخلاقی‌شد بر مکتب
اولی جیات قاوغاسنه حاضر لاق آراسنده فرق
بو قدر. فردک وجودی، مدهستی بسلمهک،
اولی عیقل ضعیف و عاجز عاقل‌فری آژده‌ک
سلاح‌له سالخاندن رفی، طبیی بر اخلاقی‌غایمی در...
قاوغاچیلرک فلسفه‌سی (داروین) ک «جیات قاوغا-
Lutte pour la vie» قاوغا نلندن مایه‌در. قاوغا
فلسفه‌سک قیتی بو قائلونک محبت باغلی در. بو قائلون
اوله اوله حیوانلر ایچون دوغری اولابیلر.
طبیعتیلرک ضلالتی، بو قائلون انسانره تطبیق
ایتمه‌ری در. طبیعتیلر انسانله حیوان آراسنده‌ک
فرق اونوتیورلر. انسان بر جیعتن مقسودر، بر
جیعتن ملهم‌در. انسانله انسانک مناسبتی تنظیم
ایتن قوت، یالکیز آجلی دکدر؛ همه‌ده وظیفه،
فدا کارلی، نساند... کی مفکوره‌لدر. بو
مفکوره‌لر انسان‌ره عاقل اولسه‌ده قیله مجبور.
بوزری قبول ایچون دینک، اخلاق، حقوق،
افکار عمومی‌له دائمی تنظیم آیتده یاشاپورز.
مادی حیایت قوده معنوی بر حیایت وارد.
بو حیایت ایجابی بر برضه نقرندن زیاده محبت‌میلر.
بر برضی یک ایچون دک، بر برضی قورومق
ایچون چالیشیورز. طبیعت نظرده قوتی، دینی
طبیعتی کسکین اولاندر. جیعت نظرده قوتی
خصوصیه وجدانی صاعلام اولاندر. طبیعتده‌ک
ضعیلر سلاح‌سزدر. جیعتده‌ک سلاح‌سز مطلقا
ضعیلر دکدر. بر انسان وجداناً قوتی اولسنه
رغمأ ماده ضعیف قالابیلر. بر انسان وجدانک
قولیلکنه رغمأ ثروت‌سز، سرمایه‌سز، مومتمیز
اولابیلر. جیعتک وظیفه‌سی بو ضعیلری عو اتیک
دکدر؛ تصادفی میراس‌سزلی عو ایدجک برده
بالمکس اجتماعی مساوات‌سزنی عو ایتمکدر. حقیقی
ضعیلرک عو اولانسنه ییله جیعت ایچون فائده
بو قدر. جیعتده اصلقا بو سورته اولاز. اجتماعی
تکملک دارا جیعتده صوزنلری وارد. بالمکس
جیعت ترق ایتمکجه ضعیلرک فائده‌سی آزار.
چونکه بر جیعت‌له قادیتمق ایسه ایچنده وظیفه،
مسکله‌ده او قادیار چوغاشلش و تنوع ایتمکدر.
بویه بر جیعتده هر فرد کندی قدرت وقابلیتیه
کوره خصوصی بر وظیفه انتخاب اتیک بونی بولور.
بو سورته ضعیلر فدر ایچون یاشامق امکانی چوغالیر.
شو تقدیرجه جیعتک غایمی حیوانلر کی فردلری
بر برینه بدیرمک دک، بالمکس قوتیلرک قوته،
ظالمک ظلمه مایع اولق، فردی آراسنده‌ک قاوغا،
نفاق، شقاق برینه صلح، مسالت، آه‌ک قوتقدر.
جیعت حیاتی حیوانلرک حیاته کوره دوشونک
یاکشددر. قاوغا فیلسوفلرک ضلالتی بودر. اولنر
بشری حیوانیتله، عالی‌سافله ایضا حاق‌لیدیورلر
اخلاق، حکم‌ستورنی انسانق حیایت‌ده اولابیلر
برده - نه اخلاق، نه حکم، نه فایده و نظریه‌ده
یاشامادی بر بیطیله - حیوانق غاشده آراورلر

طبیعتیلرک کوه‌دینکی قانون انسان ایچون دوغرو
دکل. حیوانلر ایچون دوغری می...
حیوانلر یاشامق ایچون مطلقا بر برینی یکجه مجبور
دکدر. ضعیلرک اولومی مطلقا قوتیلر طرفندن
بیتلیمک صورتیه اولاز. عیقله تطابق ایدنلر مطلقا
قوتیلر دکدر. مختلف حادثلر فرستار ضعیلرک‌ده
عیقله اویماسی و برحیات قالمه‌سی تأمین ایدمیلر.
دیگر جهندن فردلرک فرداً محافظه‌سه خدمت این
واسطه‌له مطلقا نوع بقاستی تأمین مساعده دکدر؛
طاووس قوشنه بر یاندن لطافت و برن رنگی بر
یاندن اولی آویجه کوسه‌سیر؛ کیک کندیسی
مدافعه یارایان بوزنلری فرانسه آنکلدر...
حیوانلر یالکیز سوق طبیعتیلرک اسیری دکدر.
اولزده محبت، فدا کارلی، احتیاط... کی اخلاق
دقیقلر یاشارلر. حیوانلرده قاوغا تکملک ایلک
صوکه عاملی دکدر. قازیلر، قازیلر... کی
مهره، صنعتکار، نوعلر، جیعت تشکیل ایدمیلرلدر.
فرقی آک چوق اولان بته بولردر. بو نوعلرده
ذکا توفقه اوغرامادقن باشقا اجتماعی حیوانلرک
لطیفه تنوع و تکمله مظهر اولوشدر. اگر قاوغا
تکملک عاملی اولسه‌یدی، آک قاوغا حیوانلرک
دماعلری آک مکمل اولماسی لازم کایدی. حال‌بوکه
تشرع بونک عکسکی اثبات ایتمشدر. مزویلر
ویرجیلر نه ذکا نه فوسجه صلح‌پوره فائق
بر حالده دکدرلر. شو حالده حیوانلرده‌یه تکمل
ورفا امکانی اجتماعی حیاته باغلی در. خصوصت کی
محبتده حیوانلرک حیاته‌ده بر قانون در. خلاصه،
دوروزک نظریه‌سی تفسیر ایدنلر طبیعت حقیقه لزومی
قادر بی طرف قالدق‌ری آکلاشیلشدر. مفسرلر
اصل نظریه‌ک متنه تمایله صادق قالمشادر.
چونکه داروین، کندیسی، «جیات قاوغا»-نمن
دار و قطعی بر معنا آکلاشیلدیماسی لازم کایدی،
بوندن مثالولر ایله عیقلری آراسنده مناسبت قصد
ایتمکینی سوبله‌شدی. اخلاق داروینجیک انسانله
قابل تطبیق اولادقن باشقا، بونی حیوانلر ایچنده
مطلق بر صورتده دوغرو اولمایان بر نظریه‌یه صوفق
نه درجه علم‌ی در؟

دارالفنون مدرستارین

اسماعیل صفی

تاریخ

ینه عثمانلی سنجاغنک منشأ اطرافنده

«یک مجموعه» نك ۵۰ نچی ساییمنده «عثمانلی
سنجاغنک منشأ اطرافنده» عنوانی بر قائله یازمیش
وایلریده بوکا داتر دسترس اوله جیغز معلوماتی درج
ایدجکمری وعد ایتمش ایدک. او صاییده‌ک
مقاله‌مرده، عثمانلی سنجاغنک شکلی هلال ایله آتی
شعاعی بریلدیزدن عبارت اولدینلر بر روشیه بستاندا

وسنجاغنک پوشکندن دهاسکی شکلی، یالکیز هلال
شکلندن عبارت اولدینلر بلحا که اثبات ایتمش ایدک.
بو دفعه المزه یکن یکی بر روشیه عاقله‌کمرک اسبابتی
تأیید ایدبور. بو یکی روشیه، ساله ۱۷۰۰ -
۱۷۰۲ سنه‌سندده ممالک عثمانیه‌ی دولاشمش اولان
سیاح پتونده طوره‌فور نام فرانسیز علانک
سیاحتنامه‌سندده بویوزر [۱].

بو سیاح، سلطان مصطفای ثالث زماننده تورکیایه
کلش واوزمانکی فرانسه سفیری موسیو دهنه‌ر بونک
توسطی ایله، ممالک عثمانیه‌ده سربت سیاحت
ایدمیلک وهرنوع تسبیلاته مظهر اوله‌یلک ایچون
سلطان مشارالین بر فرمان استحصال ایتمک موق
اولمشدر. بو فرمانک تاریخ ۱۱۱۲ سنه‌سی
ذی‌القعدمه‌ک ابتداسنه معادندر [۲]. رسولی اولان
بو اثر، ممالک عثمانیه‌ک یک چوق شهر، قلعه،
نمایان وسائرکده رسولی ایله تزین ایدلشدر. نمایانی
ایدمیلک ورساردکی کیلرک سنجاغنده، مختلف
وضعیتده رسم اولمش کوجوک کوجوک هلاللر
مشاهده اولور. بوکوجوک هلاللر، اوزمانکی
عثمانلی سنجاغنک شکلیک، یالکیز هلاللن عبارت
اولدینلر، یاشلی باشته، اثبات ایتمک کافی دکدرلر.
چونکه بونلر، یا حقیقه هلالی غنیل ایدن ویا بر
نوع تزینات اولق اوزره رسم اولمش بر طاق.
علامت‌له عد اولنه‌یلرلر. فقط اوز زمانکی سنجاغنک
یالکیز هلاللن عبارت اولدینلر کوسترن ویشه،
ایوم ازمیر مدخلنده کاتر «یکی قلعه» استحکاماتی
یزنده وقیله اثبات ایدلش «بحریه حصار»
(Chateau de la marine) یاشلی تشکیل ایدبور.
سیاحک فرانسه قرائت کوندردکی بولانده، حصارک
هر طرف کوسترلرکی بر دربرکلا وچنده دالغانان
ویالکیز هلاللن عبارت عثمانلی سنجاغنده غایت
آجیق کوسترلیور [۳]. بو بلانده اراؤه اولسان
عثمانلی سنجاغنک شکلی حقیق اولوب، فرضی دکدر.
زیرا، تورکیاده ایکی سنه قدر دولاشمش اولان
بو سیاح، سیاحتی آسانسند، عثمانلی سنجاغنی بشفه
شکله‌ده کورمش اولسه ایدی، اولی مطلق اوشکاده
کوسترش اولدق ایدی. چونکه طوره‌فورک
سیاحتی عادی وخصوصی دکر، فرانسه آقاده‌مییسی
طرفندن تکلیف ایدیلرک فرانسیز قرائتک احریله
یایدیرلش علی بر تنبیع سیاحتی ایدی. تعبیر دیگرله
سیاح، تدقیقاتی، صاعلام وثائقه استناداً اجرا
ایتمشدر. ایته‌بومطالعاته بناء درک سیاحک کوسترش
اولدینلر سنجاغنک شکلی، حقیق بر شکله.
عثمانلی سنجاغنک نه زماندن اعتباراً یالکیز هلال

Pitton de Tournefort Relation [۱]
d'un voyage du Levant؛ ایکی جلد،

۱۷۱۸ ده. آکستردامده طبع اولمشدر.

[۲] کذا، جلد ۲، صفحه ۸۰.

[۳] کذا، جلد ۲، بو حصارک بلانی ۱۹۸ -

۱۹۹ نچی صفحه‌لر آراسنده‌ک صفحه‌ده کوسترلشدر.

(مابعدی ۱۹۳۰) نچی صفحه‌ده

ادبيات مصاحف دري

نېټه پوه ندر ؟

نېټه پوه ندر تعریفی - فرانسوا ماروتونک خطای - د پوه نه دیور - ابتدای السالنه خلیه - اسطوره نامل تشکل ایرک لوکس اسطوره لری - مدی قومده اسطوره فعالیت - اسطوره نامل وجود کلیرک معشری مازمزله فردی مامل - هومر - ایزابیلرک قناتی - نېټه پوه عنصری شرماری - هاترید - پکرمتهی عصرده نېټه پوه یازلایری ؟ - ملی نېټه پوه تر پوه سراقق یازلایر مازده.

نېټه پوه اسکی یونانجی - نېټه پوهیا - در . « نېټه پوس » شعر - تشیل ایدلرک حکایه - پوهی « نین » یاقی معنانه کلور . شو حالده « نېټه پوه » شعر یاقی « دیک اولور . وولر نېټه پوهی « فهرمانجه ماجرالک منظوم حکایه » دیه تعریف ایدیور . ق الحقیقه بر نوع شعر لری مانه ، یاخود یونون السالنه عاظمفلرلری ، فلاکتلری ، بیک تولو سرکدنشتری کوستر . اون سکونجی عصر ادبیاجیلرلن فرانسوا ماروتونل ، نېټه پوهی فردی دکانک بر محصولی کی تلقی ایدیور ، موضوعک انتخابه ، بلاننه ، منظومه ، صفویرنه داتر اوژون آزادیه قاعده لر قویور . یو تلقی یا کلشدر . نېټه پوهک موضوعلری ، اوموضو - عارده کی فهرمالری ، حتی او فهرمالرک ماجرالری ... مانظرک معشری خیلرلی یازاشدر . شاعرلرک وظیفه لری اونلری ساده جه تسخیر اتمک ، شخصی اسولرلرک جالاندیرمق ، بدیلشدر مرکدر . معشری خیله ناک نېټه پوه موضوعلری نامل ایداع ایدیلکی آلامق ایچون برار روچایمی ریویو [۱] دیکلیم :

او کوستریورکه مدیندن اول ابتدای انسان صاف بر خیالپوردی ؛ زوالیده طبیعتک قانونرینه داتر اک اهمیتسز بر معلومات بیه پودی . یوگون بزه پک طبیعی کوروتن حادثلر اونجه خارق العاده ایدی . ایشته یو حال ، اسطیرک غیر اختیاری غیر شخصی ، عمومی بر مازمسی اولان **Mythe** اسطوره - فی باراندی . هرانی یو اسطوره لک اچنده ایدی : دین ، شعر ، تاریخ ، علم ، فلسفه ، حقوق .

اسطوره ایکی دور اچنده تشکل اچمشدر : برنجی دوره خیله بر طرفدن هریشی جالاندیر ، دیکر طرفدن جالاندیردینی شیلره وصفو وریدی . « جالاندیرمق » دیک اشیا به حیات ، حرکت اسناد اتمک : داغلی .. طاشلری .. خلاصه قیلمد اچمشدر عروم یونون موجوده لری یاشایان مخلوقلر کی کوسترکدر . « وصف ورمک » ده یو خیالی عموالره اسالار کی مینلر ، نقیصلر اسناد اچمکدر ؛ ایشته یو سایه ده اولنر یا فائده لی ، یا فائده سز .. یا ضعیف ، یا قوتلی .. یا مریضی ، یا مریضسز ..

[۱] « یازایمی خیله اونرینه تدقیق » عنوانی کتبی . صفحه : ۹۹ - ۱۹۶

شکلده اولرق قوللاقمه یاشلادینی مسئله سته کاجیه ، یو ، وفاق ایله اثبات ایدله چکندن وشیدیدی پور بوله بر وثیقیه مصادف اولندیزدن شدیلک یوکا داتر قتل بر شی سویلنه من . فقط یو مسئله ایله اشتغال ایدیلک ایچون ، ایرلرده یو بایده الده ایدمکچیز یکی مملومانی درج ایدمکچیز بیدیدر . ۵۰ نجی صاییده هالاک منشانه داتر بر طاقم معلومات برمش ایدک . یو دفعه برانسدن آلدینی ادعا اولان هلال شکاک منشای حقدده بولدیزن یکی مملومانی آشاییده قید ایدوز :

« هلال ، برانسدن علانت میزمنی ایدی . یونی برانسدن طومخش جغرافیای قنینه بیلدیرور . اسکندر کیرک پدیری فیلیوس [۱] برانسدن عامرسته دوام اتمک ایچون عظیم مشکلاته تصادف اتمش ویزانس قلمه سی بر آن اول فتح اتمک آرزوسنده یونش اولندیزدن فراتق بر کیجهده - دشمن فرقه وارمیسز - قلمه دیوارنیک آلدندن ، عسکرلرک ضروری تشیل ایدله بیک بر طاقم لغار اچمه یاشلادیدر . یو عملیات اشانده کی کورونه لک ، عموال اهل حاضرلرک یلانرینه واقف اولشاردر . برانسدن اهالیسی ، کندیلری فراترزمش اولان آیه قازشی نمتسناستفلری اظهار اتمک ایچون ، استابول لیاثنده (هیقاتیس) ۵۰۱ بر هیکل رکز اغشار ایدی . انسانه بیه کوره ، وقیله ، بر پنایر کونده استابولدن آسیا ساحلنه یوزمک کین بر اوکوزک اسمنه اضافه تسبیه اولمش اولان یوسفوروس [۲] موقی ، او زماندن یقی آیکه ، برانسدن محصورلرک امدادینه کلدیک زماندن بری ، یوسفوروس [۳] تسبیه اولمشدر [۴] .

هالاک منشانه داتر معلومات سائره ۵۰۰ نجی صاییده کی مقاله مرده ورلش اولندیزدن ، پورده تکراره حاجت کورموز .

آرام غالاتق

[۱] فیلیوس ، قبل المیلاد ۳۳۶-۳۰۹ سنه قدر حکمدارانق اچمشدر .
[۲] کیه ایدیلنک آله می .
[۳] یوغاز ایچی تعبیرنک فرانسوژیسی اولان Bosphore کلمی ، « اوکوز » دیک اولان **bous** (یونانجهده **b** حرق تورکجه و حرق کی تلفظ اولور) و « طاشیان » ، « حامل » دیک اولان **phoros** یونانجه کله لره مرکدر .
[۴] یونانجهده **phos** « شیا » ، **phosphoros** « طاشیان » ، « حامل » دیک اولندیزدن **phosphoros** کلمی « شمعدان » معنانه کلر .

[۱] Tournefort ، جلد ۱ ، صفحه ۱۸۶-۱۸۷

بر شخصیه پورونلر . خلاصه ابتدای انسان ، خیله سنک دورماز دیکلنن قورونیلری اچنده یاشامشدر . شرقده ، غربده هانکی ملنک اسطیریان تدقیق ایدلسه یونلر مشاهده ایدیلر .

اسطوره ناک تونکده ایکنشی دور « رومانسقی ایجاد » دوریدر . یو هنکیده برنجی دورک **Les entités** جوهرلر . یو ماجرالر ، مرکدر . شتره ، ترانخلرک مالک اولورلر . آرق هر بری بر حکایه ناک فهرمایدر . خیلرلی قیر منلرده یو دوره تصادف ایدله بیلیر .

علی العموم اسطوره لری یاشایان طاقیق احتیاجدن ، یاخوساده جه لوکس و یاراتق آرزوسندن دوغمشدر . نېټه پوهک ماهیتی تحلیل ایچون یو یاراتق آرزو سیک وجوده کان اسطوره لری بیلک لاندیر ؛ چونکه یونلر بدیی فعالیتک ایلک تظاهر لریدر ، کیت کیتده ادبی ایجاده قادر دایانچدر . دیو یو نوعه « Non explicatif » غیر تفسیر - صفتی ویریور ؛ نتکیم اشیا یق طاقیق احتیاجدن دوغالرده **Explicatif** تفسیری - دیور . سبی شودر ؛ ابتدای اسانده طبیعی حادثلرک سیلیری ایشاع ایچون هنوز قلمه قیلمه قایلنی پودی ؛ هر شئی خیالک اویدوردینی ماهیتده تفسیر ایدیوردی ؛ دیکلر یو طرژده کی فعالیت بر نوع « **Utilité** - منفعت » دن دوغمشدر . حالیکه صرف لوکس آرزوسیه وجوده کیتدیکی اسطوره لر میچ بریشی تفسیر ایتوردی ؛ یو فعالیت اشانده عامیله **Désintéressé** منفعت نالندیش ایدی . یو کونده بلایی فعالیتدیر یعنی « منفعت اندیش » و صفتی طاشیقه ده ؛ « صنت صنت ایچوند » دیور .

صرف یاراتق آرزوسندن چیقان لوکس اسطوره لری قهرمانانه نقیصلر ، « خلق ماسالاری » - اسکی مصریلرده تصادف ایدیلک حکایلر کی شیلدر . یو نوع اسطوره لره اولالشی شخصیتلر تعلی ایدر ؛ ایشته یوندن نېټه پوهلر چیقمشدر . نېټه پوهلره میده لره قهرمانلر بر جهان اچنده قاریشیق یاشاولر . سوکره یواش یواش الی سیجلر سیلیر . آرق اسطوره انسانی حیاتک علی الماده شرطلرینه یالاشدر ، اورمان « رومانسقی رومان » شکله کیرمش اولور . نهایت یو کونکی « ره ایلست رومان » ماهیتی آلیر . دیک اولورکه شیمدیک ادبیات ، دینیک داتما دیکش شرطلرینه تطابق ایش ، شکلی دیکشدرمش بر اسطیریاندن عبارتدر .

دیو به افتخا ایدمک لوکس اسطوره سنک یو کونکی بدیی فعالیت نامل دایاندینی یو قیصه جه کوسترکدن سوکره یه اصل بجه ، نېټه پوهک تفسیرنه رجوع ایدیورم :

ابتدای انسانده کی اسطوره یی فعالیت ، مدی قوملرده عینی صاف حالیه تحمل ایدمیلیر ، یعنی یه معشری ، یه فردی ، یه غیر شعوری اولرق .. آرالرنده یالکزر کوچوک بر فرق وارد . ابتدای انسانده کی خیله ، اسطوره لری طبیعی حادثلرکدن